

بررسی میزان رعایت معیارهای مدیریت دانش در وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتال منتخب در ایران

دکتر فاطمه شیخ شعاعی^۱، الهام زهره کرمانی^۲، آرزو غمگسار^۲، طاهره صادقی^۲

چکیده

زمینه و هدف: منظور کردن عناصر مدیریت دانش شامل دسترس‌پذیری، خلق، و انتقال دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتال دارای اهمیت بسیاری است و باعث کارایی بهتر آن‌ها می‌شود. لذا این مقاله با هدف شناسایی و تعیین میزان به‌کارگیری معیارهای مدیریت دانش در وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتال منتخب در ایران تهیه و تدوین شده است. **روش بررسی:** این پژوهش از نوع پیمایشی توصیفی و با هدف کاربردی بود. گردآوری داده‌ها بر اساس چک لیست مبتنی بر مدل دسترس‌پذیری، خلق و انتقال دانش صورت گرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل وبسایت ۷ کتابخانه دیجیتال نور، پیام نور، مجلس شورای اسلامی، تبیان، دید، آستان قدس رضوی و کتابخانه دیجیتال ملی ایران در کشور بود که بر اساس در دسترس بودن انتخاب شد.

یافته‌ها: میزان به‌کارگیری معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتال منتخب در حد متوسط بود و معیار دسترسی به وبسایت بیشترین و مشارکت آنلاین کمترین میزان را به خود اختصاص داد. کتابخانه دیجیتال تبیان با رعایت ۵۶ درصد از این معیارها رتبه اول را در میان ۷ کتابخانه دیجیتال ایران کسب کرد.

نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده نشان داد که معیارهای مدیریت دانش در این وبسایت‌ها به طور مطلوبی به کار گرفته نشده‌اند که از ناسازگاری آن‌ها با اصول، ضوابط و استانداردها سرچشمه می‌گیرد. بنابراین، طراحان کتابخانه‌های دیجیتال می‌توانند با آگاهی از نیازهای کاربران و توجه کافی برای به‌کارگیری این معیارها، در ارتقا وبسایت‌ها و افزایش کیفیت خدمات کتابخانه‌های دیجیتال، مؤثر واقع شوند.

واژه‌های کلیدی: معیارهای مدیریت دانش، کتابخانه دیجیتال، ارزیابی وبسایت

* نویسنده مسئول:

دکتر فاطمه شیخ شعاعی؛

دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی

تهران، ایران

Email :
fashoaei@razi.tums.ac.ir

- دریافت مقاله : دی ۱۳۹۴ پذیرش مقاله : فروردین ۱۳۹۵

مقدمه

علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، علوم کامپیوتر و ارتباطات به کار گرفته شده است (۱). مدیریت، دانش اداره کردن یک سازمان در جهت تحقق اهداف مشخص است. دانش مدیریت در قرن حاضر به مدیریت دانش مبدل گردیده است. حتی بسیاری از صاحب‌نظران، دهه ۲۰۰۰ را دهه مدیریت دانش لقب داده‌اند، اگرچه فقط در چند سال اخیر با این عنوان شناخته شده است (۲). هدف نهایی مدیریت دانش، عمومیت بخشیدن به دانش است به گونه‌ای که مورد

مدیریت دانش به عنوان یک مفهوم تجاری، از اواسط دهه ۱۹۹۰ از طرف محققان برخی از رشته‌های مرتبط با سیستم‌های اطلاعاتی، مدیریت و تجارت،

^۱ عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

تضمین وجود پایدار مجموعه‌های دیجیتالی فراهم می‌سازند؛ به نحوی که این مجموعه‌ها به‌سادگی و با صرفه برای استفاده جامعه‌ای تعریف‌شده از کاربران در دسترس آنان قرار گیرد (۷).

کتابخانه دیجیتالی یک سیستم شبکه دانش قابل گسترش و یک سازمان خدمات اجتماعی است که می‌تواند اطلاعات و دانش را برای افراد آماده کند و آموزش همگانی را بهبود ببخشد. بنابراین، کتابخانه دیجیتالی از سوی بسیاری از کشورها مورد توجه قرار گرفت و به سرعت از دهه ۹۰ میلادی گسترش یافت. اما با پیشرفت موتورهای جستجو، کتابخانه‌های دیجیتالی با تهدید و چالش روبرو شدند. در پاسخ به این نوع تهدید و چالش، کشورها شروع به مطالعه و خلق مدل‌های پیشرفته مدیریت برای کتابخانه‌های دیجیتالی کردند و همه این مدل‌ها سعی داشتند از مزیت‌های موتورهای جستجو بهره بگیرند و از طریق پیاده‌سازی مدیریت دانش در کتابخانه دیجیتالی به گردآوری، سازماندهی، ذخیره‌سازی و به کارگیری دانش پرداخته و از ضعف‌های آن دوری کنند (۸).

دانش از منابع مختلفی جمع‌آوری می‌شود؛ از جمله افراد، سیستم‌ها، مخازن، داده، و فایل‌ها. برای اینکه دانش به صورتی منسجم و یکپارچه جمع‌آوری شده و در مخزنی ذخیره شود، باید گروهی متخصص مسئولیت این کار را برعهده داشته باشند. وظیفه این گروه این است که با توجه به دانش مورد نیاز، رویکردهای مناسب را انتخاب کنند تا بتوانند از طریق آن‌ها دانش موجود در سازمان را به سمت یک مخزن دانش هدایت کنند (۹). یکی از بهترین رویکردها برای این کار، تعامل از طریق وب‌سایت کتابخانه دیجیتالی

استفاده عموم قرار گیرد و سازمان به عنوان یک تکلیف، دانش را برای استفاده اعضای خود به اشتراک بگذارد (۳). در کشور ایران، مدیریت دانش موضوعی جدید است، اما حساسیت آن کاملاً در برهه کنونی درک شده است، و به همین سبب، برنامه چهارم توسعه و چشم‌انداز بیست ساله کشور بر مبنای توسعه مبتنی بر دانایی و اقتصاد دانش محور تدوین شده است (۴).

رشد مدیریت دانش و عوامل جذب، خلق، سازماندهی، ذخیره، انتقال و انتشار دانش در سیستم مدیریت دانش، همگی وابستگی شدیدی به کاربرد فناوری اطلاعات دارند. یکی از محصولات فناوری اطلاعات، کتابخانه دیجیتالی است. سازمان‌های کتابخانه‌ای که در ابتدا فقط برای نگهداری و ذخیره مدارک ابداع شده بودند، در طول سال‌ها تبدیل به مراکزی جهت تبادل اطلاعات گردیدند. اکنون، در دوران کتابخانه‌های دیجیتالی، با وقوع انقلاب اطلاعات، این نوع کتابخانه‌ها به فناوری قدرتمندی برای رشد و ترقی تبدیل شده‌اند (۵).

واژه کتابخانه دیجیتالی مانند خود واژه کتابخانه، برای افراد گوناگون، معانی متفاوتی دارد. بسیاری از این تعریف‌ها را افراد درگیر در پروژه‌های پژوهشی کتابخانه‌های دیجیتالی ارائه کرده‌اند (۶). اما شاید بتوان متداول‌ترین تعریف را متعلق به فدراسیون کتابخانه دیجیتالی (Digital Library Federation) دانست.

بر اساس تعریف این فدراسیون، کتابخانه‌های دیجیتالی سازمان‌هایی هستند که منابعی را شامل کارکنان متخصص برای گزینش، سازمان‌دهی، تأمین دسترسی، تفسیر، توزیع، حفاظت از یکپارچگی، و

مورد ارزیابی وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی از نظر رعایت معیارهای مدیریت دانش نشان داد که پژوهش‌های زیادی در این زمینه صورت نگرفته است. جدیدترین پژوهش‌ها در ارتباط با مطالعه حاضر، پژوهش‌های محسن‌زاده و بهزادی (۱۳۹۰) و غلامی و نوروزی (۱۳۹۴) است (۱۷ و ۱۵). همچنین در پژوهش‌های صورت گرفته در خارج از کشور، مطالعات زیادی در زمینه فرایند مدیریت دانش در کتابخانه دیجیتالی صورت گرفته است (۲۱-۱۹ و ۱). این پژوهش‌ها بیشتر از بعد ادغام بحث مدیریت دانش و اشتراک دانش در سیستم‌های کتابخانه دیجیتالی به موضوع پژوهش نگاه کرده‌اند. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی و تعیین معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی کشور، این امکان را برای مدیران وبسایت‌ها فراهم می‌آورد تا آن‌ها بتوانند در جهت رفع نقایص موجود تصمیمات بهتری را اتخاذ نمایند. بنابراین، مطالعه حاضر درصدد تعیین میزان رعایت معیارهای مدیریت دانش در وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران است.

سؤالاتی که در پژوهش حاضر مورد نظر است

عبارتند از:

۱. آیا معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران به کار گرفته شده است؟
۲. رتبه‌بندی وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران از نظر میزان به‌کارگیری معیارهای مدیریت دانش چگونه است؟
۳. رعایت معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران چگونه است؟

است. سایت کتابخانه دیجیتالی به منزله سازمانی است که هدف آن دستیابی کاربران به اطلاعات گسترده در حیطه موضوعی می‌باشد. این طراحان با داشتن رویکرد مدیریت دانش در سایت می‌توانند جزئیاتی درباره اطلاعات آموزشی، راهنماها، آمار، گزارش‌های سالانه و سایر منابع اطلاعاتی مرتبط را در دسترس قرار دهند (۱۰).

وبسایت‌ها ضمن صرفه‌جویی در هزینه، نیروی انسانی، و وقت می‌توانند در فرایند گردآوری، سازماندهی و اشاعه دانش نقش داشته و در تبادل آن تاثیرگذار باشند (۱۱). وبسایتی که با زیرساخت مدیریت دانش طراحی شود، ابزاری برای استخراج، تجزیه و تحلیل و دسته‌بندی اطلاعات ساخت‌یافته و غیر ساخت‌یافته و تعیین ارتباط بین محتوی، افراد، موضوعات و فعالیت‌های کاربر در سازمان را فراهم می‌کند (۱۲). منظور کردن عناصر مدیریت دانش (دسترس‌پذیری، خلق، و انتقال دانش) در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی دارای اهمیت بسیاری است و باعث کارایی بهتر آن‌ها می‌شود. اما باید به این مساله توجه نمود که تا چه میزان به این عناصر در وبسایت کتابخانه دیجیتالی منتخب کشور توجه شده است و آیا معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران، به طور مطلوبی به کار گرفته شده‌اند.

پژوهش‌های بسیاری در رابطه با ارزیابی وبسایت‌های دانشگاهی صورت گرفته است که هر کدام از این پژوهش‌ها از جنبه‌های مختلفی مانند رابط کاربری، دسترس‌پذیری، مدیریت دانش، مدارک مبتنی بر وب به این موضوع پرداخته‌اند (۱۸-۱۳). اما بررسی‌های محقق در منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی در

روش بررسی

روش پژوهش حاضر پیمایشی توصیفی و با هدف کاربردی بود. به طور کلی چندین مدل مدیریت دانش وجود دارد که برای پیاده‌سازی در وب‌سایت کتابخانه‌ها، دانشگاه‌ها و سازمان‌ها کارآمد هستند؛ مانند مدل K-ACT یا Knowledge- Access Creation Transfer که نسبت به مدل‌های دیگر کامل‌تر است و عناصر مختلف مدیریت دانش را که شامل دسترس‌پذیری دانش، خلق دانش و انتقال دانش است را در بر می‌گیرد. این مدل از تجزیه و تحلیل متون به دست آمد و به وسیله دو صاحب‌نظر مستقل که متخصص علم اطلاع‌رسانی و آشنا با موضوعات و مفاهیم مدیریت دانش در پورتال‌ها بودند، معتبر شناخته شد و با استفاده از این مدل یک چک لیست تهیه و مورد استفاده قرار گرفت (۱۹). از این رو، در مطالعه حاضر نیز گردآوری داده‌ها با استفاده از روش مشاهده مستقیم و بر اساس چک لیست مبتنی بر مدل K-ACT صورت پذیرفت. در این چک لیست، سه عامل مهم مدیریت دانش شامل دسترس‌پذیری دانش، خلق دانش و انتقال دانش در قالب ۱۳ معیار و ۵۰ پرسش، مورد ارزیابی قرار گرفت. عامل دسترس‌پذیری دانش در قالب ۶ معیار شامل دسترسی به وب‌سایت، جستجو، مرور سایت، شخصی‌سازی، دسترس‌پذیری و ارائه اطلاعات حاوی ۲۲ پرسش، و عامل خلق دانش در قالب ۳ معیار شامل گردآوری اطلاعات کاربران، بازخورد کاربران و گردآوری داده‌ها پیرامون سایت حاوی ۶ پرسش، و عامل انتقال دانش در قالب ۴ معیار شامل مشارکت آنلاین، آگاهی‌رسانی اطلاعاتی، پشتیبانی از کاربران و اشتراک منابع بود که

این معیارها هم در قالب ۲۲ پرسش تدوین گردید. در پژوهش حاضر ملاک انتخاب جامعه آماری بر اساس تعریف فدراسیون کتابخانه دیجیتال شکل گرفت و با توجه به روزآمد نبودن فهرست‌های موجود درباره کتابخانه‌های دیجیتالی موجود در کشور، اقدام به شناسایی این کتابخانه‌ها در سطح کشور شد. همخوان بودن وب‌سایت این کتابخانه‌ها با حداقل ۳۰ درصد معیارهای پیش‌بینی شده مدیریت دانش بررسی شد و در نهایت منجر به انتخاب هفت کتابخانه دیجیتالی به عنوان جامعه آماری گردید که شامل وب‌سایت کتابخانه دیجیتالی نور وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، کتابخانه دیجیتالی پیام نور وابسته به دانشگاه پیام نور، کتابخانه موزه و اسناد مجلس شورای اسلامی، کتابخانه دیجیتالی تبیان وابسته به مؤسسه فرهنگی اطلاع‌رسانی تبیان، کتابخانه دیجیتالی دید وابسته به مؤسسه مطالعات و تحقیقات بین‌المللی تهران، کتابخانه دیجیتالی آستان قدس رضوی و کتابخانه دیجیتالی ملی ایران (کتابخانه و اسناد رقمی) وابسته به سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در کشور است. سپس آدرس وب‌سایت‌های این کتابخانه‌ها استخراج شد. با ورود و ثبت نام رایگان، وب‌سایت هر یک از کتابخانه‌های مذکور به دقت مشاهده و بررسی شد و در مرحله بعد، وب‌سایت کتابخانه‌ها از نظر رعایت معیارهای مدیریت دانش مطابق با چک لیست استخراج شد و مورد ارزیابی قرار گرفت. نحوه نمره‌دهی به هر سؤال به صورت بله، خیر و بر اساس رعایت یا عدم رعایت مؤلفه‌ها در وب‌سایت‌های مذکور در سال ۱۳۹۳

مدیریت دانش بر اساس سه عامل دسترس پذیری دانش، خلق دانش و انتقال دانش در جدول ۱ درج شده است. جدول ۲ در رابطه با رتبه بندی وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی بر اساس رعایت معیارهای مدیریت دانش، و جدول ۳ در رابطه با رتبه بندی معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی غیردانشگاهی کشور می‌باشند. به منظور صرفه جویی در فضای جدول‌ها از نام کوتاه شده کتابخانه‌ها استفاده شد.

صورت گرفت. داده‌های به دست آمده وارد برنامه Excel شد و در پاسخ به سؤالات پژوهش داده‌ها در نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۷ مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت و وضعیت کنونی وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی کشور ارزیابی و رتبه بندی شد.

یافته‌ها

یافته‌های وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی غیردانشگاهی ایران از نظر به کارگیری معیارهای

جدول ۱: بررسی هفت وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران بر اساس معیارهای دسترس پذیری دانش، خلق دانش و انتقال دانش

معیار	پرسش	فراوانی	درصد	
دسترس پذیری دانش	دسترسی به وبسایت	۷	۱۰۰	
	جستجو	امکان جستجوی آزاد	۷	۱۰۰
		امکان جستجوی پیشرفته	۶	۸۵/۶۸
مرور سایت	ارائه جستجوی پیشنهادی	۱	۱۴/۲۸	
		امکان ذخیره نتایج	۵	۷۱/۴
		امکان جستجو در نتایج	۵	۷۱/۴
	واژه نامه	۶	۸۵/۶۸	
		نقشه سایت(راهنمای سایت)	۷	۱۰۰
		نمایه	۲	۲۸/۵۷
شخصی سازی	امکان ثبت نام و ورود اعضا	۶	۸۵/۶۸	
		امکان ایجاد پروفایل برای اعضا	۶	۸۵/۶۸
	امکان ایجاد فایل علاقه‌مندی	۳	۴۲/۸۴	
		امکان عرضه اطلاعات برای اعضا دارای نقص شنوایی	۰	۰
دسترس پذیر بودن	امکان عرضه اطلاعات برای اعضا دارای نقص بینایی	۰	۰	
		امکان پشتیبانی از انواع محیط رابط‌های کاربر	۷	۱۰۰
	امکان عرضه پایگاه به زبان‌های مختلف	۴	۵۷/۱۲	
		امکان فراهم‌آوری مجموعه‌های سمعی و بصری	۴	۵۷/۱۲
		امکان فراهم‌آوری مجموعه‌های گفتاری	۲	۲۸/۵۷
ارائه اطلاعات	امکان ارائه اطلاعات بصورت تصاویر	۵	۷۱/۴	
		امکان ارائه اطلاعات بصورت فیلم	۵	۷۱/۴
	امکان ارائه اطلاعات بصورت صوت	۵	۷۱/۴	
		امکان ارائه اطلاعات بصورت انیمیشن	۱	۱۴/۲۸

۴۲/۸۴	۳	درخواست اطلاعات تماس با کاربران	گردآوری اطلاعات کاربران	خلق دانش
۵۷/۱۲	۴	درخواست اطلاعات شخصی کاربران		
۸۵/۶۸	۶	امکان وجود نظرسنجی کاربران به صورت الکترونیکی	بازخورد کاربران	
۱۴/۲۸	۱	نظرخواهی پیرامون ویژگی‌های وبسایت	گردآوری داده‌ها پیرامون سایت	
۱۴/۲۸	۱	نظرخواهی پیرامون موضوعات خاص		
۰	۰	امتیازدهی به مدارک		
۱۴/۲۸	۱	امکان تماس با کتابدار و یا کارشناس بطور آنلاین	مشارکت آنلاین	انتقال دانش
۰	۰	امکان مشارکت و همکاری متقابل اعضا		
۱۴/۲۸	۱	وجود تگ‌های اجتماعی و گروه بحث در دسترس		
۱۴/۲۸	۱	وبلاگ‌های در دسترس		
۰	۰	ویکی‌های در دسترس		
۱۴/۲۸	۱	پیام فوری در دسترس		
۰	۰	ارائه فهرست ایمیل‌های در دسترس		
۴۲/۸۴	۳	امکان ارائه خبرنامه الکترونیکی	آگاهی رسانی	
۴۲/۸۴	۳	امکان ارائه تازه‌های خبر		
۰	۰	امکان آگاهی‌رسانی منابع روزآمد از طریق ایمیل		
۷۱/۴	۵	امکان آگاهی‌رسانی منابع روزآمد از طریق تلفن همراه		
۰	۰	امکان آگاهی‌رسانی منابع روزآمد از طریق RSS		
۰	۰	امکان روزآمدسازی مکرر منابع		
۰	۰	امکان ارائه تقویم وقایع		
۴۲/۸۴	۳	ارائه پرسش‌های متداول و جواب آن‌ها	پشتیبانی از کاربر	
۰	۰	امکان ارائه تله کنفرانس‌های آموزشی		
۰	۰	امکان ارائه خودآموزهای آموزشی		
۱۰۰	۷	ارائه آموزش استفاده از پایگاه کتابخانه		
۱۰۰	۷	وجود گزینه راهنما در وبسایت		
۱۴/۲۸	۱	امکان لینک به وبسایت‌های مشابه برای اشتراک منابع و واسپاری	اشتراک منابع	
۸۵/۷۲	۶	ملاحظات حقوقی		
۰	۰	قابلیت دسترس به اطلاعات گردآوری شده توسط سایر کاربران		

گردآوری داده‌ها پیرامون سایت، مشخص گردید که کتابخانه‌های دیجیتالی کشور در رابطه با این معیار بسیار ضعیف عمل کرده‌اند و نظرات کاربران پیرامون سایت و موضوعات مورد توجه قرار نگرفته است.

در بررسی معیار مشارکت آنلاین بر اساس یافته‌های جدول یک مشخص شد که در مجموع ارائه این خدمات در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران بسیار ضعیف است. در سنجش معیار آگاهی‌رسانی مشاهده شد که در هیچ یک از کتابخانه‌های دیجیتالی ایران امکان آگاهی‌رسانی از طریق ایمیل و RSS وجود نداشته و تمامی کتابخانه‌های دیجیتالی ایران فاقد امکان روزآمدسازی مکرر منابع هستند. ارائه آموزش استفاده از پایگاه کتابخانه دیجیتالی برای سنجش معیار حمایت از کاربر در تمامی کتابخانه‌ها فراهم گردیده است و در هیچ کدام از وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران امکان ارائه تله کنفرانس‌ها و خودآموزهای آموزشی برای کاربران وجود ندارد. علاوه بر این، معیار اشتراک منابع در حدود یک سوم از وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی رعایت شده است.

طبق جدول ۱ تمامی وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی مذکور در صفحه اول نتایج موتورهای جستجو لیست شده است. همچنین در معیار شخصی‌سازی، تمامی کتابخانه‌ها امکان ثبت‌نام و ورود اعضا(به غیر از کتابخانه دیجیتالی ملی ایران) را فراهم کرده‌اند. امکان ثبت‌نام و ورود اعضا در کتابخانه دیجیتالی ملی ایران فقط از طریق IP خود کتابخانه و برای مراجعان به تالارهای مطالعه امکان‌پذیر است. برای کاربرانی که از طریق IP های دیگر، غیر از سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران به سایت این کتابخانه وارد شده باشند، ثبت‌نام امکان پذیر نخواهد بود. همچنین در طراحی وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی مورد پژوهش، برای کاربران خاص، مانند معلولین دارای نقص بینایی و شنوایی توجهی نشده است.

همچنین مشخص شد که در حدود نیمی از وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران، اطلاعات تماس و اطلاعات شخصی کاربر در هنگام ثبت‌نام از وی پرسیده می‌شود. همچنین در بررسی معیار

جدول ۲: رتبه بندی وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران بر اساس رعایت معیارهای مدیریت دانش

رتبه	نام کتابخانه دیجیتالی	پاسخ مثبت	درصد رعایت معیارهای مدیریت دانش در وبسایت هر کتابخانه دیجیتالی
۱	تبیان	۲۸	۵۶
۲	آستان قدس رضوی	۲۴	۴۸
۳	پیام نور	۲۱	۴۲
۴	مرکز اسناد و کتابخانه ملی ایران، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی	۲۰	۴۰
۵	دید	۱۴	۲۸
میانگین		۲۱	۴۲

در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران بر اساس جدول ۲

یافته‌های حاصل از به‌کارگیری معیار مدیریت دانش

نشان داد که کتابخانه دیجیتالی تبیان با رعایت ۵۶ درصد از معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌ها، رتبه یک را از میان ۷ کتابخانه دیجیتالی ایران به خود اختصاص داده است و کتابخانه دیجیتالی آستان قدس رضوی در رتبه دوم قرار دارد.

جدول ۳: (رتبه بندی معیارهای مدیریت دانش مورد بررسی در هفت وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب در ایران)

رتبه بندی معیارهای مدیریت دانش	نور	دید	تبیان	آستان قدس رضوی	پیام نور	موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی	مرکز اسناد و کتابخانه ملی ایران	درصد
۱- دسترسی به وبسایت	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۰۰
۲- بازخورد کاربران	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷۱/۸۵
۳- مرور سایت	۳	۱	۲	۳	۳	۲	۲	۴۲/۷۱
۴- جستجو	۵	۳	۳	۳	۳	۴	۳	۵۷/۶۸
۵- ارائه اطلاعات	۰	۰	۴	۳	۳	۳	۳	۱۴/۵۷
۶- شخصی سازی	۴	۳	۴	۴	۳	۳	۱	۳۸/۵۲
۷- گردآوری اطلاعات کاربران	۲	۱	۲	۲	۰	۰	۰	۵۰
۸- پشتیبانی از کاربر	۲	۲	۲	۳	۳	۲	۳	۵۷/۴۸
۹- دسترس پذیر بودن	۱	۰	۲	۲	۱	۲	۲	۶۱/۴۷
۱۰- اشتراک منابع	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۲	۳۴/۳۳
۱۱- آگاهی رسانی	۲	۱	۴	۱	۱	۱	۲	۴۹/۲۴
۱۲- گردآوری داده‌ها پیرامون سایت	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۵۲/۹
۱۳- مشارکت آنلاین	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۱	۸/۱۶

بر اساس یافته‌های حاصل از بررسی وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران برطبق جدول ۳، معیار دسترسی به وبسایت، بیشترین میزان را در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران به خود اختصاص داده و کمترین میزان مربوط به معیار مشارکت آنلاین است.

بحث

امروزه مدیریت دانش به یکی از موضوعات مهم سازمانها تبدیل شده است و سازمانها برای بقا و رشد نیازمند توجه جدی به آن دارند و راهی جز بکارگیری

سیستم‌های مدیریت دانش ندارند (۲). در پژوهش حاضر، وبسایت ۷ کتابخانه دیجیتالی کشور مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که میزان دسترس پذیری دانش وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ۶۱ درصد یعنی بالاتر از حد متوسط است. مطالعاتی که نوروژی (۱۳۸۹)، زارعی و باقری گرمارودی (۱۳۹۱)، غلامی و نوروژی (۱۳۹۴) و Goh و همکاران (۲۰۰۸) انجام دادند، میزان دسترس پذیری دانش را در وبسایت‌های مورد بررسی (کتابخانه دیجیتالی، دولت

جهت طراحی وبسایت خود به معیارهای استاندارد تاحدودی توجه دارند(۱۳).

در بررسی معیارهای مدیریت دانش در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران می‌توان گفت که میزان به‌کارگیری این معیارها کمتر از حد متوسط (۴۰/۷٪) است. بنابراین، میزان رعایت معیارهای مدیریت دانش در وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی منتخب کشور، در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، به عبارتی هنوز تکنیک‌های ارزیابی، اندازه‌گیری و استانداردهای مدیریت دانش در وبسایت این کتابخانه‌ها به اندازه کافی مورد توجه قرار نگرفته است و فرایند مدیریت دانش باید جزء ملزومات کتابخانه‌های دیجیتال قرار بگیرد(۲۰ و ۱۹ و ۱). خاتمیان فر و پریخ(۱۳۸۶) در بررسی وضعیت زیرساختی اشتراک دانش در سازمان کتابخانه‌های آستان قدس رضوی بیان کردند که وضعیت زیرساختی اشتراک دانش در کتابخانه‌های آستان قدس رضوی نسبتاً مناسب است(۲۱).

با توجه به نبود روزآمدسازی مکرر منابع وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی مورد مطالعه، بهتر است مدیران این وبسایت‌ها در جهت به روز کردن اطلاعات سایت اقدام کنند تا کارایی و اثربخشی کتابخانه‌های دیجیتالی کشور را افزایش دهند. ایلخانی(۱۳۷۹) نیز در نتایج پژوهش خود بیان داشت که مراکز توجه چندانی به روزآمد بودن اطلاعات در صفحات خانگی و رعایت حق مؤلف در متون، صوت، تصویر و گرافیک ندارند(۲۲). در تحقیقی که Bao در سال ۲۰۰۰ بر روی پیوندهای وبسایت دانشگاه وریچ انجام داد، یکی از مؤلفه‌های اصلی در رتبه بندی کیفیت وبسایت دانشگاه‌ها وجود پیوندهای دوسویه وبسایت با سایر دانشگاه‌های

الکترونیک، کتابخانه مرکزی دانشگاه‌ها) پائین‌تر از حد متوسط بیان داشتند(۱۶-۱۳). میزان خلق دانش به عنوان دومین معیار از مدل K-ACT در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی از وضعیت مناسبی برخوردار نبود، لذا کتابخانه‌های دیجیتالی کشور در رابطه با این معیار بسیار ضعیف عمل کرده‌اند. نتایج مطالعه نوروژی(۱۳۸۹)، محسن زاده و بهزادی(۱۳۹۰) و مانیان و همکاران(۱۳۹۳) که از جنبه بکارگیری معیارهای مدیریت دانش در وبسایت‌های ایرانی مورد بررسی به موضوع پژوهش نگاه کرده‌اند، منطبق با نتایج مطالعه حاضر است و به نوعی نتیجه پژوهش حاضر را تأیید می‌کند(۱۸ و ۱۷ و ۱۳).

میزان بکارگیری معیارهای انتقال دانش به عنوان سومین معیار از مدل K-ACT در وبسایت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران به هیچ وجه مورد توجه جامعه مورد مطالعه قرار نگرفته است. مطالعه نوروژی(۱۳۸۹) و غلامی و نوروژی(۱۳۹۴) نیز نتیجه حاضر را تأیید می‌کند(۱۵ و ۱۳).

یافته‌های حاصل از به‌کارگیری معیار مدیریت دانش در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران نشان داد که کتابخانه دیجیتالی تبیان با رعایت ۵۶ درصد از معیارهای مدیریت دانش در وبسایت کتابخانه‌ها، رتبه یک را از میان ۷ کتابخانه دیجیتالی ایران به خود اختصاص داد. در پژوهشی که نوروژی(۱۳۸۹) در زمینه ارزیابی رابط کاربر در صفحات وب فارسی کتابخانه‌های دیجیتالی ایران انجام داد، کتابخانه دیجیتالی تبیان با کسب ۸/۶۹ امتیاز از مجموع ۱۱/۹۲ امتیاز کل معیارهای مورد بررسی بیشترین امتیاز را به دست آورد. بر این اساس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که مدیران و طراحان وبسایت کتابخانه دیجیتال تبیان در

مرتبط جهت تبادل اطلاعات عنوان شد (۲۳).

تأمین هرچه بیشتر و بهتر نیازهای کاربران کتابخانه‌های دیجیتالی را ضروری می‌سازد.

با توجه به نقص‌هایی که در وب‌سایت کتابخانه‌های دیجیتالی مورد مطالعه وجود داشت، طراحان کتابخانه‌های دیجیتالی می‌توانند با آگاهی از نیازهای کاربران و توجه کافی برای به‌کارگیری معیارهای مدیریت دانش در وب‌سایت کتابخانه‌های دیجیتالی کشور، در ارتقا این وب‌سایت‌ها و افزایش کیفیت خدمات کتابخانه‌های دیجیتالی، مؤثر واقع شوند. همچنین کاربرد نظریه‌ها و روش‌های مدیریت دانش می‌تواند در ساخت کتابخانه‌های دیجیتالی و افزایش خدمات آن‌ها مؤثر باشد، روش‌های مدیریتی آن‌ها را غنی کند و سازگاری آن‌ها را در یک محیط دیجیتالی همواره در حال تغییر، بهبود ببخشد.

آگاهی طراحان کتابخانه‌های دیجیتالی از نیازهای کاربران و توجه کافی برای به‌کارگیری معیارهای مدیریت دانش در وب‌سایت کتابخانه‌های دیجیتالی کشور، می‌تواند در ارتقاء این وب‌سایت‌ها و افزایش کیفیت خدمات کتابخانه‌های دیجیتالی مؤثر واقع شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، به نظر می‌رسد کتابخانه‌های دیجیتالی مورد بررسی، روی موضوع دسترس‌پذیری به خوبی کار کرده‌اند و نیاز هست که روی ویژگی‌های دیگر این کتابخانه‌ها نیز برنامه‌ریزی کنند تا این ویژگی‌ها نیز به اندازه معیار دسترس‌پذیری، تقویت شوند.

پژوهش حاضر با بررسی دقیق وب‌سایت کتابخانه‌های دیجیتالی کشور در زمینه رعایت معیارهای مدیریت دانش، می‌تواند به کاربران در انتخاب خود برای دستیابی به منابع مورد نظر کمک کند تا تصمیمات بهتری را اتخاذ نمایند. همچنین نتایج ارزیابی پژوهش حاضر به مدیران وب‌سایت‌های کتابخانه‌های دیجیتالی به منظور درک جایگاه کتابخانه دیجیتالی آنان نسبت به بقیه کتابخانه‌های دیجیتالی بیش لازم را ارائه می‌دهد و برنامه‌ریزی و توسعه خدمات کتابخانه‌های دیجیتالی، تصمیم‌گیری‌ها و

منابع

1. Roknuzzaman MD, Kanai H & Umemoto K. Integration of knowledge management process into digital library system: a theoretical perspective. *Library Review* 2009; 58(5): 372-86.
2. Davenport TH & Prusak L. *Working knowledge: how organizations manage what they know*. Boston: Harvard Business Review Press; 1998: 2.
3. Brown JS & Duguid P. Organizing knowledge. *California Management Review* 1998; 40(3): 91.
4. Raeisi P. Establishment of a knowledge-based society. Available at: http://www.civilica.com/Paper-CIMRDC05-CIMRDC05_165.html. 2005.
5. Tarokh M, Mirzaei R & Alvandi N. Survey of role of IT tools for effective implementation knowledge management system by using gap analysis technique. *International Journal of Industrial Engineering and Production Management* 2011; 4(1): 405-17 [Article in Persian].

6. Witten IH, Bainbridge D & Nicholas DM. How to build a digital library. Burlington: Elsevier; 2010: 7.
7. Digital Library Federation. A working definition of digital library. Available at: <http://www.diglib.org/about/dldefinition.htm>. 1998.
8. Meng-xing H, Chun-xiao X & Yong Z. Supply chain management model for digital libraries. *Electronic Library* 2010; 28(1): 29-37.
9. Bamdad Soofi J & Taheri P. Organizational knowledge management: strategies, processes and knowledge-based organization structures. Tehran: Simaye Danesh; 2012: 30[Book in Persian].
10. Norouzi Y & Jafari N. Human factors affecting the development of digital library. *Mehr Book* 2013; 3(13): 22-53[Article in Persian].
11. Sohrabi B, Farzaneh M & Raeisi I. Practical classification of the functions of intelligent software agents and comparing them with the features of a digital library websites. *Research on Information Science & Public Libraries* 2011; 17(1): 99-127[Article in Persian].
12. Mahdizadeh MR. Look at the websites of the four major oil companies. *Human Resource Management in the Oil Industry* 2010; 4(11): 151-85[Article in Persian].
13. Norouzi Y. Analysis of user orientation of user interfaces in Persian web pages of Iranian digital libraries and proposing a model. *Journal of Information Processing and Management* 2011; 26(3): 655-74[Article in Persian].
14. Zarei H & Baghari Garmarodi F. Assessment of accessibility status of central library websites of top twenty universities of ministry of science, research and technology on base of the world wide web consortium guidelines (W3C). *Epistemology* 2012; 5(19): 49-64[Article in Persian].
15. Gholami B & Nouroozi Y. Survey of knowledge management processes in the Iran digital libraries website. *Iranian Journal of Information Processing and Management* 2016; 31(2): 377-406[Article in Persian].
16. Goh DHL, Chua AYK, Luyt B & Lee CS. Knowledge access, creation and transfer in e-government portals. *Online Information Review* 2008; 32(3): 348-69.
17. Mohsenzadeh F & Behzadi H. Website assessment of units of 7, 14 and 15 regions Islamic Azad university from the aspect of criteria of knowledge management (K-ACT) model. *Epistemology* 2012; 5(19): 116-36[Article in Persian].
18. Manian A, Sohrabi B & Shadmehri N. Identify and prioritize factors in evaluating web-based document analysis research papers. *Research Management in Iran* 2014; 18(1): 223-45[Article in Persian].
19. Zhen Y & Ting Z. The current situation and countermeasures of digital library's knowledge management, China: Dingrong Liu Guangdong University of Business Studies, In 2010 International Conference on E-Business and E-Government, 2010.
20. Anwarul Islam M & Ikeda M. Convergence issues of knowledge management in digital libraries: steps towards state-of-the-art digital libraries. *The Journal of Information and Knowledge Management Systems* 2014; 44(1): 140-59.
21. Khatemianfar P & Parirokh M. Evaluation of media sharing knowledge library of Astan Quds Razavi in accordance with "Nonaka and Takeuchi". *Library and Information Sciences Quarterly* 2008; 40(10):

177-212[Article in Persian].

22. Ilkhani N. Performance information published on the home pages of research centers in Tehran city [Thesis in Persian]. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch Unit; 2000.

23. Bao XM. Academic library home pages: link location and database provision. The Journal of Academic Librarianship 2000; 26(3): 191-5.

Evaluation of Knowledge Management Criteria in Iranian Selected Digital Library's Websites

Sheikhshoaei Fatemeh¹ (Ph.D) - Zohreh Kermani Elham² (BSc.)
Ghamgosar Arezoo² (BSc.) - Sadeghi Tahereh² (BSc.)

1 Academic Member of Medical Library & Information Sciences Department, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2 Master of Science Student in Medical Library & Information Sciences, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Received : Jan 2016
Accepted : Mar 2016

Background and Aim: Considering the elements of knowledge management (availability, creation, and transfer of knowledge) is very important in digital libraries websites and makes the performance better. So this paper aim to identify the knowledge management criteria in Iranian selected digital library's websites and study of observance scale

Materials and Methods: The research method was descriptive survey and from applied research type. Data collecting has been based on check list according with K-ACT model (Knowledge- Access Creation Transfer). The population of this study was 7 digital library websites, including Noor, Payame noor, Islamic Parliament, Tebyan, DID, National Digital Library of Iran and Astan Quds Razavi that were selected based on accessibility.

Results: This research findings showed that use of knowledge management criteria in the selected digital libraries websites is moderate and the access to website criteria is highest and lowest is online participation criteria. Tebyan DL earned first rank among seven libraries with 56 percent compliance with the standards of knowledge management in the digital library's web sites.

Conclusion: Study of knowledge management criteria in the selected digital library websites has shown that these criteria has not been favorably applied that it stems from criteria incompatible with the principles, rules and standards. Due to these problems, designers of digital libraries can be effective in promoting these websites and enhance the quality of digital library services with aware of users' needs and attention to use of these criteria.

Key words: Knowledge Management Criteria, Digital Library, Website Evaluation, Iran, Digital Libraries

* Corresponding Author:
Sheikhshoaei F;
E -mail:
fashoaei@razi.tums.ac.ir